

PROJECT WORKS & ASSIGNMENTS

Concept Note

The concept of Project based learning is understood to be a promising approach that improves student learning in Higher education. Empirical studies on project-based learning have been reviewed with a focus on student outcomes. Perceptions of the benefits and experiences of Project based learning were most applied which were measured by questionnaires, interviews, observation, and self-reflection journals. Knowledge and cognitive strategies, skills and engagement could be measure by questionnaires, rubrics, tests, interviews and log data.

Objectives:

- To engages student in knowledge construction by having them accomplish meaningful projects and develop real-world products.
- To focus on learning goals, participation in educational activities and collaboration among students.
- To acquaint the students to work together to find solutions to authentic problems in the process of knowledge integration, application, and construction. Instructors and community members.

Vision :

To enhance the hard skills namely cognitive knowledge and professional skills, interdisciplinary competence— Interdisciplinary problem-based learning versus interdisciplinary project-based learning

Mission:

- To improve students' academic knowledge, skills, and motivation.
- To reinforce skills and building student confidence through a multicultural project-based learning experience.
- To stimulate student's' creative learning ecosystem, quality of education and innovative capacity.

Mahatma Bahuddeshiya Shikshan Sanstha's
Manoharrao Kamdi Mahavidyalaya

Accredited by NAAC, Bangalore
(ARTS & COMMERCE) JUNIOR & SENIOR COLLEGE
Chitanvispura, Mahal, Nagpur- 440032
Principal - Dr. Usha Sakure - Mob. No. 9765800011
Website : <https://manoharraokamdi.edu.in> Email : manoharraokamdi@gmail.com

Ref. No.

Date :

ACADEMIC SESSION 2022-23

REPORT ON PROJECT WORK

The students of Manoharrao Kamdi Mahavidyalaya, Nagpur have done a project on the topic “The effects of Mobile on Young students: a Sociological Study”. This project was done under the supervision of Prof. Seema Patil, Dept. of Sociology, MKM for the year 2022-23. Around 8 students participated in this project. They went to several places situated near the college premises and made a survey. They filled in the questionnaire based on the various aspects of usage of mobiles, its advantages, disadvantages, utility and its effects.

PRINCIPAL
Manoharrao Kamdi Mahavidyalaya
Chitnavispura, Mahal, NAGPUR.

Mahatma Bahuddeshiya Shikshan Sanstha's
Manoharrao Kamdi Mahavidyalaya

Accredited by NAAC, Bangalore
(ARTS & COMMERCE) JUNIOR & SENIOR COLLEGE
Chitanvispura, Mahal, Nagpur- 440032
Principal - Dr. Usha Sakure - Mob. No. 9765800011
Website : <https://manoharraokamdi.edu.in> Email : manoharraokamdi@gmail.com

Ref. No.

Date :

ACADEMIC SESSION 2022-23

REPORT ON PROJECT WORK

The student of Manoharrao Kamdi Mahavidyalaya have done a project work on the topic “Effects of Economic Conditions of Small Business Entrepreneurs During COVID-19 Pandemic.” This project work was done under the supervision of Prof. Ashok Bawane, Dept. of Economics, MKM for the year 2022-23. Around 10 students of B.A. and B.Com contributed to this research project. They went to different places of shops near in the radius of college premises, asked questions regarding the economic conditions of the small scale business entrepreneurs, their family management and economic savings. They filled in the questionnaire with various questions based on the effects of COVID 19 Pandemic and its effects on economic conditions.

PRINCIPAL

Manoharrao Kamdi Mahavidyalaya
Chitanvispura, Mahal, NAGPUR.

Ref. No.

Date :

ACADEMIC SESSION 2022-23

REPORT ON PROJECT WORK

The student of Manoharrao Kamdi Mahavidyalaya have done a project work on the topic “Nagpur’s Educational Progress and Contribution of Parsi School: A Historical Study”. This project work was done under the supervision of Dr. Yamuna Rewatkar, Dept. of History, MKM for the year 2022-23. Around 10 students of B.A. and B.Com contributed to this research project. They went to different places of Parsi School and filled in the questionnaire with various questions based on the historical survey of Parsi community in Nagpur’s Academic progress.

PRINCIPAL
Manoharrao Kamdi Mahavidyalaya
Chitanvispura, Mahal, NAGPUR.

Ref. No.

Date :

REPORT ON PROJECT WORK

The student of Manoharrao Kamdi Mahavidyalaya have done a project work on the topic “Effects of Rise in Cost Price on Local Customers: An Economic Study”. This project work was done under the supervision of Prof. Ashok Bawane, Dept. of Economics, MKM for the year 2022-23. Around 10 students of B.A. and B.Com contributed to this research project. They went to different places nearby area of College Premises. They discussed the problems of customers on the rising cost price of the product and how it is effecting their daily needs and economic conditions. They filled in the questionnaire in respect to various aspects related to the topic assigned to them.

PRINCIPAL
Manoharrao Kamdi Mahavidyalaya
Chitnavispura, Mahal, NAGPUR.

मनोहरराव कामडी महाविद्यालय,
चिटणविसपूरा महाल, नागपूर
विभाग — समाजशास्त्र

कोरोना काळानंतर विद्यार्थ्यांचे स्वॉट विश्लेषण एक समाजशास्त्रीय

अध्ययन

संशोधनकर्ते

काजल ठाकरे , मनीषा वाडीभस्मे , मयुरी चाचेरकर , वैभव निमजे , लोकेश शिंदे, समीक्षा
पल्सापुरे,

मनीषा मेश्राम , प्रियांका खर्बिकर

मार्गदर्शक

प्रा. सीमा पाटील

प्रस्तावना

कोरोना व्हायरसच्या संकटामुळे जगभरातील लोकांच्या जीवनावर गंभीर परिणाम झाला. शालेय मुलांपासून ते नोकरी करणाऱ्या लोकांपर्यंत कोरोनाने प्रत्येकाच्या आयुष्यावर परिणाम केला. कोविड-१९ विषाणूने जगभरात कार्य संस्कृती पूर्णपणे बदलली आहे, त्याच वेळी कोरोना काळात विद्यार्थ्यांना शिकवण्यासाठी ऑनलाईन शिक्षणाचा नवा ट्रेंड सुरु झाला. शाळेपासून महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी ऑनलाइन वर्ग सुरु करण्यात आले. अगदी परीक्षाही ऑनलाइन घेतल्या गेल्या. मार्च २०२० मध्ये देशभरात लॉकडाऊनमुळे सर्व शाळा, महाविद्यालये आणि विद्यापीठे बंद झाली. मुलांचा परीक्षांचा काळ होता तो. काही दिवस करता करता लॉकडाऊन वाढला, तेव्हा मुलांचे शिक्षण कसे होईल हा प्रश्न पालकांसमोर आवासून उभा होता. शाळा, महाविद्यालये आणि शैक्षणिक संस्था बंद पडल्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणाचे मोठ्या प्रमाणात नुकसान झाले आणि यामुळे विद्यार्थ्यांना ऑनलाईन शिक्षण देण्याचे सरकारने ठरवले. ग्रामीण तसेच दुर्गम भागातील विद्यार्थ्यांसाठी इंटरनेट कनेक्टिव्हिटी हा ऑनलाइन शिक्षणातील मोठा अडसर ठरला होता. एकवेळ स्वस्त अँड्रॉइड फोन पालक घेतिलही पण त्यात इंटरनेट नीट आले नाही तर कशाचाच उपयोग नाही, अशी परिस्थिती. अनेक खेड्यापाड्यांमध्ये विद्यार्थ्यांना, शिक्षकांनाही ही समस्या

भेडसावली. त्यात काही अनोख्या युक्त्याही शिक्षक, विद्यार्थ्यांनी शोधून काढल्या. कोणी चक्क झाडावर, घराच्या छपरावर आपला मोर्चा वळवला. कोणी डोंगरावर खोपटं बांधलं. जेव्हा सर्व शैक्षणिक संस्था कोरोनामध्ये बंद झाल्या, विद्यार्थ्यांसाठी परीक्षा घेणे हे एक मोठे आव्हान बनले. कोरोना संकटामुळे सीबीएसई आणि सीआयएससीई बोर्डाच्या देशभरातील अनेक राज्यांच्या बोर्ड परीक्षा रद्द कराव्या लागल्या. यानंतर सीबीएसई आणि सीआयएससीईसह देशातील अनेक राज्यांच्या शिक्षण मंडळांनी दहावी आणि बारावीच्या परीक्षेचा निकाल परीक्षा न घेता अंतर्गत मूल्यांकनानुसार निकाल जाहीर केले.

कोरोना महामारीने शैक्षणिक प्रक्रियेवरही अभूतपूर्व परिणाम केलं असल्याचं आपण पाहू शकतो. विषाणूच्या भीतीने शाळा कॉलेज बंद करण्यात आले. त्यामुळे विद्यार्थ्यांना घरीच बसून ऑनलाईन शिक्षण घेणे अनिवार्य झालं. ऑनलाईन शिक्षण विद्यार्थ्यांना कितपत पचनी पडतंय हा प्रश्न वेगळा, पण अशा प्रकारच्या शिक्षणाशी जुळवून घेण्याचे प्रयत्न विद्यार्थी आणि शिक्षक करत असल्याचं दिसून येत होते. कोरोना महामारीने शिक्षण प्रक्रियेला वेगळे वळण मिळालंय असं आपण म्हणून शकतो. शैक्षणिक संस्थांना आपल्या रचनेमध्ये अनेक बदल करावे लागणार आहेत. शाळा कॉलेजमध्ये प्रत्यक्ष विद्यार्थ्यांसमोर शिकवणे आणि ऑनलाईन विद्यार्थ्यांना शिकवणे यात बराच फरक आहे. अनेक विद्यार्थी ऑनलाईन शिकवणीमध्ये प्रश्न उपस्थित करणे टाळत होते असा अनुभव आहे. शिवाय शिक्षक वर्गात जसे मार्गदर्शन करू शकतात तसंच आणि तितक्या प्रभावीपणे ऑनलाईन क्लासमध्ये शक्य आहे का असा प्रश्न पडतो. ऑनलाईन शिक्षण पद्धती ही विद्यार्थी आणि शिक्षक या दोघांसाठी नवीन होती. त्यामुळे यासाठी या दोघांना आणखी वेळ देणे आवश्यक आहे. येत्या काळात ही पद्धती सर्वांच्या अंगवळणी पडेल अशी आशा आहे. प्रॅक्टिकलच्या वेळेस तासंतास प्रयोग शाळेत उभे राहून नवीन नवीन प्रयोग करत विद्यार्थी हा विज्ञानाची कास धरत असतो विज्ञानविषयाची निष्ठा व विज्ञानवादी विचार त्याच्या मनावर रुजत असतात. विद्यार्थी व शिक्षक यांच्यामध्ये मैत्रीपूर्ण संबंध तयार होत असतात. महाविद्यालयीन विद्यार्थी हा शिक्षकांचे अनुकरण करत व शिक्षकांच्या सहवासात मोठा होत असतो आणि उद्याचे भवितव्य तो आपले घडवत असतो. शिक्षकांचे प्रत्यक्ष वर्गात फळ्यावर शिकवत असतांना समजले नाही तर सरळ शिक्षकांना प्रश्न विचारण

शिक्षकांशी होणाऱ्या गप्पा रोज सकाळी कॉलेजला गेल्यावर शिक्षकांना नमस्कार, शुभ सकाळ बोलणे, मित्र मैत्रिणी याच्या सोबत आगाऊ पणा मजाकमस्ती करणे हे सर्व लॉकडाऊनच्या काळात बंद झाले होते.

केरोनानंतर आता षाळा सुरु झाल्यावर विद्यार्थ्यांची मते जाणुन घेण्यासाठी म्हणजेच त्यांचे स्वॉट विश्लेषण या प्रोजेक्टच्या माध्यमातून करण्याचा प्रयत्न केला आहे.

संशोधनाचे उद्देश

1. विद्यार्थ्यांची वैयक्तिक व कौटुंबिक माहिती जाणुन घेणे.
2. करोना नंतर अभ्यास करण्याच्या पद्धती मध्ये काय बदल याविषयी जाणुन घेणे.

अध्ययन पद्धती –

संशोधनकर्त्यांनी प्रस्तुत शोध निबंधासाठी प्राथमिक आणि दुय्यम तथ्ये संकलनाच्या तंत्रांचा उपयोग करण्यात आला आहे. विद्यार्थ्यांची मुलाखत अनुसूची आणि निरीक्षण या तंत्रांचा वापर करण्यात आला आहे. तर दुय्यम तथ्य संकलनाच्या तंत्रापैकी शासनाचे वार्षिक अहवाल ऐतिहासिक कागदपत्रे, अध्ययन विषयाशी निगडित प्रकाशित, अप्रकाशित लेख, जर्नल, संदर्भग्रंथ, मासिके, वर्तमानपत्रे, इत्यादींचा वापर करण्यात आला आहे.

अध्ययन क्षेत्र:-

प्राथमिक तथ्य संकलनासाठी निश्चित केलेल्या महाराष्ट्र राज्यात असणाऱ्या नागपूर शहरातील सोनाजी वाडी येथील रतन कॉलोनी या भागातील विद्यार्थ्यांचा संशोधनासाठी समावेश करण्यात आला.

स्वॉट विश्लेषण

स्वॉट (स्व) विश्लेषण म्हणजे सामर्थ्य, दुर्बलता, संधी आणि अडथळे पाहून आपल्या (किंवा आपल्या संस्थेच्या) परिस्थितीची तपासणी करणे. हे व्यवसायांद्वारे धोरणात्मक नियोजन साधन म्हणून वापरले जाते आणि करिअर चर्चेचा भाग म्हणून वैयक्तिक पातळीवर स्वॉट (स्व) विश्लेषण तितकेच उपयुक्त होते. वैयक्तिक स्वॉट (स्व) विश्लेषण एखाद्या व्यक्तीसाठी त्याच्या कारकिर्दीच्या ध्येयांच्या शोधात मदत करू

शकते. हे तुमच्या व्यक्तिमत्त्वाची ताकद आणि कमकुवतपणा, तुमच्या पुढे कोणती आव्हाने आहेत आणि आता आणि भविष्यात तुमच्या आजूबाजूला कोणत्या संधी आहेत यावर आधारित अंतर्दृष्टी प्रदान करते.

कोव्हिड-19 (साथीचा रोग) सर्व देशभर असलेला विद्यार्थ्यांच्या अभ्यासासाठी स्वॉट विश्लेषण विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक कामगिरीवर आणि एकूणच शिक्षणाच्या अनुभवावर परिणाम करणारे घटक ओळखण्यास मदत करू शकते. कोरोना नंतरच्या काळात विद्यार्थी अभ्यासासाठी पुस्तकांवर जास्त भर देतात की ऑनलाईन माध्यमांवर याविषयीचे स्वॉट विश्लेषण या प्रोजेक्टच्या माध्यमातून संशोधनकर्त्यांनी केले आहे.

सामर्थ्य ;जतमदहजीद्ध

ऑनलाईन लर्निंग अनुभव: बऱ्याच विद्यार्थ्यांना ऑनलाईन शिक्षण प्लॅटफॉर्मचा अनुभव मिळाला आहे, जो अभ्यासाचे वेळापत्रक आणि संसाधनांमध्ये प्रवेश करण्याच्या बाबतीत अधिक लवचिकता प्रदान करू शकतो. सर्व देशभर कोव्हिड-19 (साथीचा रोग) ने थैमान घातले होते तेव्हा तांत्रिक कौशल्ये, डिजिटल साक्षरता आणि विविध ऑनलाईन साधने आणि सॉफ्टवेअरसह विद्यार्थ्यांनी कौषल्य प्राप्त केली. साथीच्या रोगा दरम्यान आभासी शिकण्याच्या अनुभवामुळे विद्यार्थ्यांची बदलत्या परिस्थितीत शिक्षण घेतांना वातावरणाशी जुळवून घेण्याची क्षमता वाढू लागली.

कमकुवतपणा ;मांदमेद्ध

मर्यादित सामाजिक संवाद समवयस्क आणि प्राध्यापकांशी समोरासमोर संवाद नसणे विद्यार्थ्यांच्या अभ्यासावर आणि सहयोगी शिक्षणाच्या अनुभवांवर परिणाम झाल्याचे लक्षात आले. तंत्रज्ञान आव्हाने सर्व विद्यार्थ्यांना विश्वासार्ह इंटरनेट कनेक्शन किंवा योग्य डिव्हाइसवर प्रवेश असू शकत नाही, ज्यामुळे शिक्षणापर्यंत प्रवेश होण्याची संभाव्य असमानता उद्भवू लागली. विचलित आणि वेळ व्यवस्थापन घरातच बसून अभ्यास केल्याने प्रभावी वेळ व्यवस्थापनास अडथळा आणणारे आणि शैक्षणिक कार्यावर लक्ष केंद्रित करणारे अडथळे येऊ लागले.

संधी ;व्वचवतजनदपजपमेद्ध

मिश्रित शिक्षण शैक्षणिक संस्था ऑनलाइन आणि वैयक्तिक-सूचना एकत्रित करून, विद्यार्थ्यांना अधिक वैविध्यपूर्ण शिकण्याचे अनुभव देऊन मिश्रित शिक्षण दृष्टिकोन स्वीकारू शकतात.

ई-लर्निंग रिसोर्सेसरू साथीच्या रोगांनी विविध ऑनलाइन शैक्षणिक संसाधनांच्या विकासास उत्तेजन दिले आहे, जे विद्यार्थ्यांना विस्तृत अभ्यास सामग्री प्रदान करते. ग्लोबल लर्निंग कम्युनिटीज ऑनलाईन प्लॅटफॉर्म विद्यार्थ्यांना अधिक वैविध्यपूर्ण आणि जागतिक शिक्षण समुदायाला चालना देऊन वेगवेगळ्या देशांमधील समवयस्कांशी जोडण्याची संधी प्राप्त होवू शकते..

धोके ;जितमंजेद्ध

साथीचा रोगामुळे मानसिक आरोग्यविशयी आव्हाने, विद्यार्थ्यांचा कौशल्य विकास आणि शैक्षणिक कामगिरीवर परिणाम होवू लागला आहे. शिक्षणामध्ये रस कमी होणे, साथीच्या रोगामुळे झालेल्या विघटनामुळे काही विद्यार्थ्यांसाठी विशेषतः ज्यांना संकटाच्या वेळी अधिक महत्त्वपूर्ण आव्हानांचा सामना करावा लागला. जॉबची खात्री नाही, साथीच्या रोगाचा आर्थिक परिणाम शिक्षणापासून नोकरीच्या बाजारपेठेत बदलणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी अनिश्चितता निर्माण करू गेला.

स्वॉट ं) विश्लेषण जे विद्यार्थी षाळा, महाविद्यालयामध्ये शिक्षण घेत आहेत त्यांच्या अनुभवावरून तयार केले आहे. सर्व देशभरात कोव्हिड-19 मध्ये शिक्षण घेणारा विद्यार्थी अनुभव वाढविण्यासाठी सुधारित आणि संभाव्य रणनीतीची क्षेत्रे ओळखण्यासाठी स्वॉट ं) विश्लेषण एक साधन म्हणून वापरणे आवश्यक आहे.

याव्यतिरिक्त, या काळात विद्यार्थ्यांचे मानसिक आणि भावनिक कल्याण विचारात घेणे महत्त्वपूर्ण आहे, कारण यामुळे शैक्षणिकदृष्ट्या शिकण्याच्या आणि भरभराट होण्याच्या त्यांच्या क्षमतेवर लक्षणीय परिणाम होऊ शकतो.

निश्कर्ष

कोरोना संकटाच्या आधी मुले आपपल्याला शाळांमध्ये जात होती त्यानंतर ऑनलाईन शिक्षणामुळे शिक्षण मिळणं शक्य झालं असलं तरी शाळेत असलेले वातावरण आणि घरून शिक्षण घेणे यात फरक आहे. शाळा कॉलेजमध्ये होणाऱ्या ॲक्टिव्हिटी, संभाषण आणि डिस्कशन ऑनलाईन शिक्षणामध्ये होत नाही. त्यातच

ऑनलाईन वर्गामध्ये प्रत्येकाचे लक्ष शिकविण्याकडे असेलच हे सांगता येत नाही. वर्षभर घरी राहून शिक्षण घेण्याने मुलांच्या सामाजिक जीवनावर त्याचा परिणाम होतोय त्यातूनच या मुलांच्या एकटेपणा आला आणि एकटेपणा आता वाढू लागला आहे. ऑनलाईन शिक्षणामध्ये जास्त लक्ष दिले जात नाही अभ्यास देखील फार केला जात नाही. त्यातच कोरोना काळात बाहेर न पडता आल्याने मुलांचा त्यांच्या मित्रांशी संवाद कमी झाला आहे. त्यामुळे त्यांच्यात एकलकोंडेपणा अधिक वाढण्याचा तसेच व्यावहारिक ज्ञान न मिळाल्याचे पालक सांगतात. काही पालकांनी असे सांगितले की, कोरोनानंतर शाळा सुरु झाल्यावर सर्व ॲक्टिव्हिटी मध्ये भाग घेणे कमी झाले आहे. कोरोनाच्या आधी जेव्हा मुल खेळामध्ये भाग घ्यायचा तेव्हा ते आनंदी असायचे पण घरात राहून न राहून वजन वाढले आहे. मोबाईलच्या अतिवापरामुळे त्यांच्यात एकाग्रतेवर परिणाम झाला आहे. आता शाळा सुरु झाल्यावर शाळेत समरस व्हायला मुलांना वेळ लागतोय, मुलं शेअरिंग न करता फक्त मोबाईल मधील गोष्टी गेम यासारख्या विषयावर वेळ घालवीत आहे. ऑनलाईन शिक्षण प्रणाली पुढेही अशीच राहिली तर वंचित घटकातील विद्यार्थ्यांच्या शिक्षण कसे होईल ही शंका आहे.

उपाय

मुलही एकलकोंडी झाल्यामुळे त्यांच्यासोबत पालकांचा कॉलिटी टाईम घालवायला हवा मुलांची संवाद ठेवला पाहिजे. कोरोना काळात जगात शिक्षण क्षेत्रासमोर बरीच आव्हाने असणार आहेत. ऑनलाईन शिक्षणासोबत इतर नवनवीन पर्याय शोधण्याचा प्रयत्न शिक्षण क्षेत्रातील मान्यवरांनी करावा जेणेकरून अधिकाधिक विद्यार्थी शिकू शकतील हा उपाय चांगला ठरू शकतो. कौशल्य विकास आणि नाविन्यपूर्ण विचारांवर भर दिला पाहिजे. यामध्ये विद्यार्थी विज्ञानधारित शेती, उद्योजकता शिकू शकतील, शाळा लहान असो किंवा मोठी असो कोरोना नंतरच्या काळात ऑनलाईन शिक्षण एक आव्हान असणार आहे असा तज्ञांचे म्हणणे आहे.

04-05-2023 10:37
21.13986, 79.11133
4407+X85, Mahal, Nagpur, Maharashtra 440032

Latitude: 21.140558
Longitude: 79.113741
Elevation: 288.79m
Accuracy: 9.0m
Time: 04-05-2023 11:01
Note: Manoharrao Kamdi Mahavidyalay, Nagpur.
Sociology Project
2022-23

Latitude: 21.140668
Longitude: 79.112998
Elevation: 281.79m
Accuracy: 9.5m
Time: 04-05-2023 10:49
Note: Manoharrao Kamdi Mahavidyalay, Nagpur.
Sociology Project
2022-23

Latitude: 21.140284
Longitude: 79.113878
Elevation: 287.79m
Accuracy: 12.0m
Time: 04-05-2023 11:06
Note: Manoharrao Kamdi Mahavidyalay, Nagpur.
Sociology Project
2022-23

Latitude: 21.140518
Longitude: 79.112991
Elevation: 300.79m
Accuracy: 41.5m
Time: 04-05-2023 10:47
Note: Manoharrao Kamdi Mahavidyalay, Nagpur.
Sociology Project
2022-23

उत्तरदात्याची मुलाखत अनुसुचिद्वारे माहीती घेतांना आमच्या महाविद्यालयातील विद्यार्थी

मुलाखत अनुसूची:

पुढील प्रश्नांचा समावेश मुलाखत अनुसूचीमध्ये करण्यात आला.

१. तुम्हाला ऑनलाइन अभ्यास कि ऑफलाइन अभ्यास आवडतो ?
अ. हो ब. नाही
२. शाळा सुरू झाल्यानंतर तुम्हाला आनंद झाला कि दुःख ?
अ. थोड्या प्रमाणात ब. जास्त प्रमाणात क. सांगता येत नाही
३. काही नविन माहिती शोधण्यासाठी कशाचा वापर जास्त प्रमाणात करता ?
अ. पुस्तक ब. मोबाइल क. शिक्षक
४. आता मोबाईलचा वापर आपण किती प्रमाणात करता ?
अ. कमी ब. मध्यम क. जास्त
५. करित असल्यास कशासाठी वापरता?
अ. शैक्षणिक माहिती ब. चॅटिंग क. नवीन मित्र बनवणे
ड. नाविन माहिती घेणे
६. शाळेत गेल्यानंतर सर्वात जात कुठल्या बाबतीत जास्त संवाद करता ?
अ. खेळ ब. अभ्यास क. शिक्षक ड. मित्र मैत्रिणी
७. आपण मोबाईलचा उपयोग करताना कुठल्या विषयासंदर्भात सर्वाधिक चर्चा करता
अ. शिक्षण ब. मनोरंजन क. आरोग्य ड. कौटुंबिक
८. शाळेमध्ये मोबाईलचा वापर करायला पाहिजे काय.
अ. राहणीमान क. संवाद
९. शाळा सुरू झाल्यामुळे तुमच्या जीवनशैलीमध्ये कुठला बदल झाला आहे ?
अ. चिडचिड होणे ब. खानपान क. खेळणे वाढले ड. अभ्यास
छान होवू लागला
१०. शाळेत जातांना मन प्रफुल्लीत होते काय ?
अ. होय ब. नाही क. सांगता येत नाही.

संदर्भ ग्रंथसूची:—

1. <http://Maharashtratimes.com>

2. <https://naidunia.com>

३. डॉ. आगलावे प्रदिप (२००७) : सामाजिक संशोधन पद्धती, साईनाथ प्रकाशन, नागपूर

४. तिवारी अहिल्या (२०१४): समाज पर मोबाईल फोन के प्रभाव का एक अध्ययन,
शोधगंगा,